

Preek 'Vrienden maken met de Mammon'

uit de profeten: Amos 8:4-7

uit het Evangelie: Lucas 16:1-9

Geliefde gemeente,

"Nadat eerst al vele anderen het ter hand hebben genomen om een verhandeling op te stellen over alles wat zich heeft voorgedaan - zoals zij het aan ons hebben doorverteld die ooggetuigen waren - zo leek het mij goed om - na alles uitgezocht te hebben - het nog eens ordelijk voor u op te schrijven, hoogedele Teofilus" (Lucas 1:1-3). Zo begint Lucas zijn evangelieverhaal. En hij vervolgt dat aan het begin van zijn tweede bijbelboek Handelingen: "mijn eerste boek heb ik gemaakt, Teofilus, over al wat Jezus begonnen is te doen en te leren, tot de dag dat hij werd opgenomen" (Handelingen 1:1-2a). En vervolgens beschrijft hij de weg van de christelijke beweging van Jeruzalem tot Rome, de hoofdstad van het toenmalige Romeinse imperium.

Lucas is een christen zonder een Joodse achtergrond. Hij is tot geloof gekomen in de God van Israël door de boodschap over Jezus, zoals die door de apostel Paulus de wereld werd ingebracht. Lucas is geen landarbeider, of visser, of tentenmaker, maar een gestudeerd man, althans in die tijden: ingewijd in de hogere dingen van het leven. Wie in de antieke tijden doorgaat voor arts is medicus en medicijnman tegelijk. Er is een holistische benadering waarin geen onderscheid bestaat tussen het lichamelijke en het geestelijke, tussen natuurlijk en bovennatuurlijk, tussen fysiek en spiritueel. Ondertussen weet ook Lucas al dat mensen veel over hebben voor hun gezondheid, en dat je als dokter of als farmaceut veel geld kunt verdienen. Hij is gevoelig voor de negatieve uitstraling die dat kan hebben.

Bij het verhaal van Jezus' wonderbaarlijke genezing van de twaalf jaar bloedvloeiende vrouw, verweven met de geschiedenis van het twaalfjarige dochttertje van Jairus, vertelt Lucas wel dat niemand haar had kunnen helpen, maar hij laat precies dat zinnetje weg dat zij al die jaren haar hele vermogen aan vele dokters had besteed zonder enig resultaat (Vgl. Marcus 5:26 en Lucas 8:43). Dokters of quasi-genezers die zich goed laten betalen, zij worden altijd rijk op basis van de nood van anderen. Je kunt zeggen: het is gewoon dienstverlening op basis van deskundigheid, inzicht of aandacht, en mensen hebben daar nu eenmaal veel voor over.

De zieke rijke generaal Naäman wilde zijn weldoener, zoals hij het zag, de profeet Elisa, ook overladen met goud en zilver, maar die weigerde, wat zijn secretaris Gehazi dan weer dom vond, want ja, bij hen moest toch ook de schoorsteen roken. Hij ging Naäman achterna met alsnog een nota voor bewezen geneeskundige diensten, buiten medeweten van Elisa.

We zitten met dat voorbeeld helemaal in de thematiek van vandaag. De macht van het geld. Het is heus niet een speciale eigenschap van de arts enij of de medische stand. Maar tegelijk is het tot op de dag van vandaag wel een element in de aantrekkelijkheid om specialistische geneeskunde te studeren: veel geld kunnen verdienen. Aan de bovenkant van de zorg - als business - worden achterlijke inkomens gerealiseerd. Aan de onderkant van de zorg - als business -, worden laag opgeleide zorgmedewerkers steeds verder uitgeknepen. En waar is de barmhartigheid gebleven?

Opnieuw is dit het thema dat Jezus vandaag aan de orde stelt, niet alleen voor wellicht goed betaalde dokters, maar voor ons allemaal. We kwamen op de dokters, omdat Lucas er één is. Hij werd christen. Hij heeft heel goed door, dat de leer van Jezus veel te zeggen heeft over ons omgaan met kwetsbare, arme en hulpbehoevende mensen. Lucas begrijpt heel goed dat Jezus'

leer heilzaam onrustig maakt als je veel talenten, begaafdheden, mogelijkheden en middelen tot je beschikking hebt. Hij is extra gevoelig voor wat de leer van Jezus inhoudt voor rijke mensen. Want hij schrijft dan ook voor een welgestelde, de hoogedele Teofilus. Als je Lucas' geschriften detaillistisch vergelijkt met de andere evangelisten, zie je zijn speciale belangstelling voor de boodschap van Jezus voor welgestelde en hooggeplaatste personen.

Ook nu een verhaal aan de bovenkant van de maatschappij. Een grootgrondbezitter en een rentmeester. En deze laatste, hij is geen eigenaar, maar ze leefden – de rentmeesters - als waren ze eigenaar, als God in Frankrijk, als *grand seigneurs* op de latifundiën van de *über*-rijke families die in Alexandrië, of Rome verbleven.

Op zich is geld neutraal, denken we. Ruilmiddel en rekeneenheid, zo leerden we bij economie. Ja dank je lekker, geld gaat geld voortbengen, en dan wordt het een macht in zichzelf. En zo is het in onze wereld meer dan ooit te voren. De monetaire wereld, waarin op allerlei manieren geld met geld verdiend wordt, het kan niet waar zijn, heet het boekje van Joris Luyendijk, is vele malen groter geworden dan de reële economie, waar wij spullen en diensten voor elkaar maken en bedenken. En hoe ondoorzichtiger dat gaat, des te meer kun je overhouden. Nederland speelt in dat wereldwijde spel niet alleen maar een fraaie rol.

Jezus noemt de mammon onrechtvaardig, en Hij noemt de rentmeester onrechtvaardig. Wat is hier aan de hand? Is die heer dan zo'n heilig boontje? Welnee, hij laat het vuile werk over aan de rentmeester, als er maar genoeg wordt overgemaakt naar Rome of Alexandrië. Net als de Romeinse overheid het deed met de belastingen. Ze verpachtten het aan lokale tollenaars, en hoeveel die in hun eigen zak staken, maakte hen geen bal uit, ze konden altijd wel een peletonnetje

soldaten meekrijgen als er wat deurwaarderigs moest worden uitgevoerd bij zogenaamde wanbetalers. En zo is het met die rentmeesters. Alleen moest het niet te erg worden, natuurlijk, want als de gewone mensen steen en been gaan klagen, de pachters en de handelaren, dan straalt dat af op de eigenaar.

En ja hoor, de klokkenluiders hebben het hoofdkwartier van BV Grootgrondbezit bereikt. De rentmeester verkwist het bezit van zijn heer, wordt er gezegd. Dat wil zeggen: hij is de optimale balans kwijt geraakt, en weet niet meer goed dat hij ook in zijn corruptie maat moet houden. De opbrengsten dalen, de achterstanden lopen op en er ontstaat onrust in den lande. En dat is de bijl aan de wortel voor een gezonde bedrijfscontinuïteit.

Dan schrijft de rentmeester opeens de schuldbekentenissen terug. In principe mag er geen rente geheven worden in het Joodse land, dus zijn er allerlei manier bedacht om dat te omzeilen. We leveren vijftig vaten olie, maar schrijven een schuldbekentenis van honderd. Extra rendement 100 %, de helft voor de eigenaar, de helft voor de rentmeester, of 20 % voor de eigenaar en 80 % in eigen zak, wie zal het zeggen. Bij tarwe zijn de tarieven anders, want dat is minder bederfelijk, houdt langer zijn waarde. Het gaat om aardige schuldpartijen, van vijfhonderd daglonen elk, dus zeg maar anderhalf keer een gemiddeld jaarsalaris. Maar nu wordt er opeens teruggeschreven naar de reële waarden.

Wat kan de eigenaar zeggen? Hij weet dat het achter de schermen zo gaat, alleen heeft hij geen zicht op wat er naar hem gaat en wat aan de strijkstok blijft hangen. Uit de klachten maakt hij echter op dat zijn rentmeester het nu werkelijk te bont heeft gemaakt. Maar deze is slim. Hij schroeft het terug tot de oorspronkelijke leveringen, niemand die er wat van kan zeggen, want voor de buitenwacht houden we in dit land ons aan de lokale wetten, er is niks onwettigs aan onze berekeningsmethoden. Welke onbegrijpelijke financiële en

fiscale trucs we achter de schermen allemaal hebben verzonnen om onze opbrengsten te optimaliseren, zoals we dat zo mooi noemen, ach, laat dat nou maar aan de specialisten over, aan de handige jongens. En een handige jongen is hij, onze rentmeester.

Hoe kan het nou, dat Jezus deze rentmeester tot een voorbeeld stelt voor christenen? Hij zegt: de mensen van deze wereld gaan slimmer en handiger, met meer overleg, te werk onder elkaar met geld, dan de kinderen van het licht. Zo noemden de volgelingen van Qumran zich: 'kinderen van het licht', maar Jezus past die uitdrukking ook toe op zijn gemeente: jullie zijn de mensen van het licht. Zout der aarde, licht der wereld. Het zit hem voor Jezus in het overleg en in de toekomstgerichtheid. Die man denkt vooruit. Ik wordt op straat gezet, dat is wel duidelijk, en dan? Jezus houdt ons voor: denk vooruit.

Maak u vrienden met de onrechtvaardige mammon, opdat men u – als zij u ontvangt – opneme in de eeuwige tenten, zegt Jezus. Spoort Hij ons nu ook aan tot opportunistisch gedrag, om een ticket voor de hemel, een *boarding pass* voor het hiernamaals te bemachtigen, zoals ik Billy Graham ooit hoorde preken? Zeker, het gaat wel om binnengaan in het Koninkrijk van God, en het gaat om 'later'. Hoe kijk je dan terug op je leven? Wat heb je dan met je mogelijkheden gedaan, ook met dat geld, en die rijkdom, en die mogelijke welgesteldheid, die zo makkelijk leiden tot gewenning en vanzelfsprekendheid en een blinde vlek voor wat er op je eigen stoep gebeurt aan hulpbehoevendheid. Denk aan Jezus' verhaal van de rijke man en de arme Lazarus. Dat verhaal zit er aan te komen in Lucas 16. Dat voel je aan. Kun je dan 'in vrede' terugkijken op je leven, op je doen en laten en ook hoe je met je fouten en missers - zonden noemt de bijbel dat - bent omgegaan?

Maakt u vrienden met de onrechtvaardige mammon. Wat is dat eigenlijk? Het is geen uitnodiging tot het geven van feestjes.

Dat was de stijl van de verloren en teruggevonden zoon, het verhaal dat vooraf gaat aan onze vertelling van vanmorgen. De 'verloren zoon' verkwistte ook zijn talenten en geld. Alles voor mij zelf en mijn vriendjes en na mij de zondvloed. Maar toen het op was, had hij geen vriendjes meer, èn geen zicht op de eeuwige-tenten-van-vrede, vrede over wat hij tot dan toe met zijn leven had gedaan, en hoe hij omgegaan was met de fouten die hij had gemaakt. Totdat hij terugkeerde tot de Vader.

Als er al feestjes gegeven moeten worden, laten het dan feestjes worden waar ook de dak- en thuislozen bij zijn, de schooiers en de bedelaars. Haal ze uit de heggen en de steggen, de misvormden, de blinden en de lammen, haal ze hier, had de Heer van de uitnodigingen gezegd. Dat is de gastvrijheid van het Koninkrijk van God, dat is de inclusiviteit die hoort bij Jezus' gemeente (Lucas 14:21).

Vrienden met de Mammon maken, dat is wat de Barmhartige Samaritaan deed (Lucas 10:25-37). Grensoverschrijdende zorg. "En als het meer moet kosten, omdat het herstel langer duurt, dan zal ik de rest betalen als ik weer hier langs kom", had hij gezegd. Hij zette zijn geld in om te helpen. Hij had het goed, maar was dan ook vrijgevig.

De Heer zegene u in het verwerven van inkomen en in het ontvangen, maar dan ook in het delen en in het doorgeven. Wij leven van vrijgevigheid tot vrijgevigheid. Gezegend word je om tot een zegen te zijn.

Amen

Lied van antwoord: Gezang 974 (*'Maak ons uw liefde, God, tot opmaat'*)

Preek gehouden op zondagmorgen 18 september 2016 in de Brugkerk te Nieuwerbrug a/d Rijn.